

פברואר 2021

לכבוד : רשות התחרות הכלכלית

לידי : הממונה על התחרות, עו"ד מיכל הלפרין

נייר עמדה בנושא :

חברות הפינטק וקשיים בפעילותן מול המערכת הבנקאית

1

השופטת בדימוס ד"ר איריס סורוקר

עו"ד ענבר גוטליב ריבקין

מרכז חת

לחקר התחרות והרגולציה

המסלול האקדמי המכללה למינהל

מרכז חת הינו מוקד אקדמי רב תחומי של המסלול האקדמי המכללה למינהל. המרכז נוסד ביוזמתם והודות לתרומתם של גב' רנה ופרופ' מאיר חת. תכליתו של מרכז חת היא פיתוח והעברת ידע בתחומי התחרות והרגולציה, על היבטיהם התיאורטיים והמעשיים. המרכז הזקם מתוך רצון לחקור ולהעמיק את ההבנה על אודות התחלופה וההפעלה של אמצעי התחרות והרגולציה בשווקים שונים בישראל. המטרה היא לחדד בעיות הטעונות פתרון, ולגבש המלצות לשיפור המדיניות הרגולטורית הראויה.

השופטת בדימוס ד"ר איריס סורוקר

מרכז רנה ומאיר חת לחקר התחרות והרגולציה

facebook.com/hethcenter 03-9634104
colman.ac.il/heth_center hethcenter@colman.ac.il

רשות התחרות הכלכלית פרסמה לאחרונה נייר עמדה העוסק בחברות הפינטק והקשיים בפעילותן מול המערכת הבנקאית.¹ חברות הפינטק הן חברות העושות שימוש בטכנולוגיה חדשנית לשם אספקת מוצרים ושירותים פיננסיים, ובתוך כך הלוואות חוץ-בנקאיות.² כניסתן לתחום הפיננסי חשובה כדי לעורר תחרות בחלק מהתחומים בהם פועלים הבנקאים בישראל. בנייר העמדה מטעם רשות התחרות צוין החשש שהבנקים מערימים קשיים בפתיחת חשבונות בנק שיאפשרו לחברות הפינטק את התנהלותן. על הרקע הזה, ההמלצות של רשות התחרות כוללות מספר אדנים, ונתייחס אליהם בתמצית.

המלצה אחת היא להקים צוות בין-משרדי שבמסגרתו כל רשות תתרום ממומחיותה; הצוות יכלול את הפיקוח על הבנקים, הרשות לאיסור הלבנת הון, רשות שוק ההון, רשות ניירות ערך, אגף התקציבים במשרד האוצר ורשות התחרות הכלכלית. מטרת הצוות היא לגבש פרטיקות נאותות לבנקים, שיאפשרו הקלה בסביבת הפעילות הן של הבנקים הן של חברות הפינטק. נאמר מיד: אף שהקמת צוות בין-רשותי עלולה ברגיל ליצור סרבול הכרוך בעבודת צוות רב משתתפים, אנו סבורות כי במקרה הנדון הדבר עשוי לסייע לתיאום רגולטורי ולהנעת המהלכים קדימה. המלצה שנייה מתייחסת לקידום מהיר ויעיל של הליך מתן רישיונות לחברות הפינטק על ידי רשות שוק ההון. גם זו בעינינו המלצה ראויה, משום שיש בה כדי לקצר הליכים בירוקרטיים ולהקטין את חוסר הוודאות הרגולטורי של השחקנים בענף. רשות התחרות הוסיפה והמליצה לקדם צו איסור הלבנת הון של נותני שירות בנכס פיננסי. מטרת עיגון צו כזה היא הפחתת סיכון בפעילות מול גופי הפינטק. זהו מהלך יעיל, המבקש להתמודד עם הסיכונים הכרוכים בפעילות בענף. אדן נוסף נוגע להשלמת החקיקה בעניין Sandbox regulatory אשר מנוהל על ידי אגף התקציבים במשרד האוצר ומשרד המשפטים. מטרת קידום החקיקה הזו היא ראויה: לעודד פיתוח טכנולוגיה פיננסית בישראל. אדן אחרון כולל מתן אפשרות על ידי בנק ישראל לחיבור ישיר למערכת זה"ב לגופים שאינם בנקים. חיבור ישיר למערכת הסליקה עשוי להפחית את תלותם של גופים חוץ-בנקאיים בבנקים, ולכן הוא חיובי.

3

אנו מצדדות במהלכים המוצעים על ידי רשות התחרות הכלכלית וזאת על רקע הצורך בתמיכה רגולטורית בחברות הפינטק לצורך הקלת התבססותן בשוק ההון בישראל.

נציין בקצרה, שהמלצות רשות התחרות עולות בקנה אחד עם הממצאים המפורטים בדוח ועדת שטרומ משנת 2016.³ ועדת שטרומ, שעסקה בצורך בהגברת התחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים, מצאה כי נדרשים שינויים מבניים בענף הבנקאות מפני שכעת קיימים חסמי כניסה

¹ לנייר העמדה של רשות התחרות ראו www.gov.il/BlobFolder/rfp/pintecdraft/he/marketresearch_%D7%97%D7%91%D7%A8%D7%95%D7%AA%20%D7%94%D7%A4%D7%99%D7%A0%D7%98%D7%A7%20%D7%95%D7%A7%D7%A9%D7%99%D7%99%D7%9D%20%D7%91%D7%A4%D7%A2%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%AA%D7%9F%20%D7%9E%D7%95%D7%9C%20%D7%94%D7%9E%D7%A2%D7%A8%D7%9B%D7%AA%20%D7%94%D7%91%D7%A0%D7%A7%D7%90%D7%99%D7%AA%20-%D7%98%D7%99%D7%95%D7%98%D7%94.pdf.

² שם, בעמ' 3.

³ הוועדה להגברת תחרות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים דוח הוועדה (2016) זמין ב: www.gov.il/BlobFolder/unit/banks_sevices_competitiveness_committee/he/Vaadot_ahchud_BanksSer_vicesCompetitivenessCommittee_SummarizingReport.pdf.

ומתחרים חדשים המעוניינים להיכנס לענף, בעיקר לתחום הקמעונאי, אינם מצליחים לעשות כן. גופים חוץ-בנקאיים נעדרים יכולת של ממש להתחרות מול הבנקים הגדולים על רכיבים מסוימים מתוך סל השירותים הבנקאיים, ובמיוחד הלוואות הניתנות למשקי בית. הוועדה הציגה את חשיבותם של כלים טכנולוגיים עבור הצרכנים שיאפשרו להם להשוות ביתר קלות בין שירותים בנקאיים ומוצרים פיננסיים.⁴

דוח הוועדה עמד על כך שמערכת הבנקאות בישראל היא ריכוזית ומורכבת מחמישה בנקאים גדולים ועוד שבעה בנקים קטנים.⁵ תלותם הגבוהה של משקי הבית והעסקים הקטנים בשירותים הפיננסיים שמספקים הבנקים יוצרת קהל שבוי ומקשה על התחרות.⁶ אחד מהחסמים שזיהתה הוועדה נוגע למידע על אודות הלקוחות שנמצא בידי הבנק המספק את השירותים ללקוחות. בגלל שהמידע מוחזק בידי אותו גוף פיננסי, הלקוח מעדיף לצרוך את כלל השירותים באותו גוף.⁷ ועדת שטרם ציינה, כי חסם מרכזי לתחרות הוא העובדה שהמידע על הלקוחות מצוי בידי ספק השירותים הבנקאיים ולא זמין למתחרים בענף. תחרות רבה יותר בשירותים הבנקאיים והפיננסיים תתאפשר עת יוסרו מגבלות העברת מידע על הצרכן למתחרים. כך הצרכן יוכל לרכוש מוצרים או שירותים המסופקים על ידי המתחרים מבלי להעביר את חשבון העובר ושב שלו לאותו מתחרה. הומלץ גם לאפשר צריכת שירותים פיננסיים באמצעות ספקים מתחרים, בעלות נמוכה ובזמינות גבוהה כדי להגביר את התחרות.⁸ הוועדה הציעה לאפשר כניסתם של גופים חוץ-בנקאיים וספקי שירותים בנקאיים למגזר הקמעונאי במטרה ליצור תחרות גוברת.⁹ המלצה נוספת היא מתן אפשרות בחירה לצרכנים בעת קבלת שירותים פיננסיים מבלי שיהיה צורך בהעברת חשבון העובר ושב – המלצה זו תתאפשר הודות להקמת תשתית טכנולוגית.¹⁰

4

אנו מבקשות להפנות למחקר אמפירי שנערך במימון מרכז חת לחקר התחרות והרגולציה בנושא **הלוואות עמיתים בישראל**.¹¹ העדויות מהשטח מלמדות כי גופי הלוואות חוץ-בנקאיים מתקשים ליצור תחרות של ממש מול הבנקים, וטרם נחלו הצלחה משמעותית. המחקר בדק את זירת השוק ותיאר את הפירמות הפועלות בו: מיטב דש הלוואות, BTB, Blender, Tarya; הלוואות לבעלי עסקים, BizLend; הלוואות לבעלי עסקים. פירמות אלה מהוות פלטפורמות להלוואות בין עמיתים באמצעות טכנולוגיות אינטרנטיות, שמטרתן לקשר בין מלווים פרטיים ללווים פרטיים או לעסקים קטנים הזקוקים לסכומי הלוואה משתנים, ולפזר את סיכון ההלוואה באופן רחב בין מלווים רבים. מהמחקר עולה שהתחום עדיין לא מהווה תחרות ממשית לענף הבנקאות. נתח השוק של ענף הלוואות החברתיות עומד על כ-10% מסקטור הלוואות העולמי, ובישראל עומד שווי השוק על

⁴ שם, בעמ' 4-5.
⁵ שם, בעמ' 12.
⁶ שם, בעמ' 30.
⁷ שם, בעמ' 58.
⁸ שם, בעמ' 59.
⁹ שם, בעמ' 61.
¹⁰ שם, בעמ' 61.

¹¹ גלית קליין, מוטי צווילינג וזאב שטודינר, "הלוואות עמיתים (P2P) בישראל: מאפיינים, מוטיבציות ושאלות משפטיות" **מחקרי רגולציה** א 155 (2019) זמין ב: www.nevo.co.il/books/%d7%9b%d7%aa%d7%91%d7%99%20%d7%a2%d7%aa/%d7%9b%d7%aa%d7%91%d7%99%20%d7%a2%d7%aa/%d7%9e%d7%97%d7%a7%d7%a8%d7%99%20%d7%a8%d7%92%d7%95.%d7%9c%d7%a6%d7%99%d7%94/%d7%9b%d7%a8%d7%9a%20%d7%90/regulatzia-01-155.pdf

מרכז רנה ומאיר חת לחקר התחרות והרגולציה, המסלול האקדמי – המכללה לחינהל

טלפון: 03-9634104 | דוא"ל: hethcenter@colman.ac.il

רח' אלי ויזל 2, ראשון לציון | בקרו אותנו באתר: www.colman.ac.il/heth_center

פייסבוק: <https://www.facebook.com/hethcenter>

כ-5% מסך סקטור ההלוואות. הסבר אפשרי לחוסר הצלחת הפלטפורמות הללו יכול להימצא בעובדה שהלווים והמלווים סבורים שהשימוש בפלטפורמה כולל סיכון גבוה ומורכבות רבה – ויתכן שגורמים אלה מדירים רגליהם של לקוחות ומותירים את התחרות המסורתית כפי שהיא.¹²

המחקר ממחיש שמספר החברות הפועלות בתחום ההלוואות החברתיות הוא קטן יחסית, וכך גם מספר המשתמשים העושים שימוש באלטרנטיבה זו. עם זאת, מהנתונים האמפיריים שנאספו עולה שהנשאלים אינם שוללים את גופי הפינטק כאלטרנטיבה פוטנציאלית לגיוס אשראי. הנשאלים סברו כי פלטפורמות ההלוואות בין עמיתים הן מורכבות ונדרש זמן להבין כיצד הן פועלות. נוסף על כך, הציבור טען כי חסר לו מידע בנושא הלוואות בין עמיתים – דבר שעשוי להסביר מדוע חשו רמת סיכון גבוהה בשימוש בפלטפורמות אלה.¹³ בהשוואה מגדרית, ניכר כי גברים היו בעלי עמדה חיובית יותר במרבית הפרמטרים שנבחנו – מורכבות הפלטפורמה, מידת הידע הנדרש, רמת הסיכון, השמירה על הפרטיות והתאמה לאורח החיים המודרני – וזאת בהשוואה לנשים.¹⁴ עמדתם של בעלי הכנסה נמוכה עד ממוצעת היתה חיובית יותר באופן מובהק ביחס לבעלי הכנסה גבוהה מהממוצע.¹⁵ כשנשאלו על מאפייני ההלוואות המועדפים עליהם, הציבור ענה כי קיומה של קרן ביטחון היא הפרמטר החשוב ביותר; לאחר מכן, שני בחשיבותו, הפרמטר רמת הסיכון (גובה הריבית), ולאחריו, בסדר יורד – סוג ההלוואה, מידע על הלווה, משך תקופת ההלוואה ואופן פיזור ההלוואה.¹⁶

המחקר הניל בנושא הלוואות עמיתים הוקדש לשוק בישראל והוא מספק ניתוח אמפירי ואובייקטיבי על ענף חדש זה. חשוב לשים לב כי למרות בעיית האוריינות הפיננסית, מדובר בענף בעל פוטנציאל ליצירת חלופות אשראי ריאליות לאפשרויות המסורתיות הקיימות. אכן, נראה כי הפוטנציאל עדיין לא מומש במלואו. על הרקע הזה, אנו רואות חשיבות לתמיכה רגולטורית בענף המתפתח. בהתאם לתפיסה העקרונית שמציגה רשות התחרות, אנחנו סבורות כי יש מקום לעודד כניסה והתבססות של חברות פינטק בתחום השירותים הבנקאיים. דחיפה רגולטורית עשויה לאפשר את הגברת התחרות המיוחדת בתחום גיוס האשראי לטובת הצרכנים בישראל.

נשמח לעמוד לרשותכם בכל שאלה.

בברכה,

השופטת בדימוס ד"ר איריס סורוקר, מנהלת

עו"ד ענבר גוטליב ריבקין, עמיתת מחקר

¹² שם.

¹³ שם, בעמ' 191.

¹⁴ שם, בעמ' 193.

¹⁵ שם, בעמ' 194.

¹⁶ שם, בעמ' 219.